

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ПОНЯТЬ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ»

Дипломна робота магістра

Виконав: студент гр. ІГ-61 *Чижикала Микола Юрійович*

Науковий керівник: проф. *Жемеров О.О.*

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017

спеціальність 8.04010401 Географія

АНОТАЦІЯ

Формування понять завжди було одним із центральних питань у методиці викладання географії. Забезпечуючи логічний взаємозв'язок усіх курсів економічної і соціальної географії, освіта повинна сприяти формуванню в учня наукових понять, зокрема соціально-економіко-географічних, їх постійному розширенню і поглибленню, послідовному засвоєнню і закріпленню. У роботах з методики викладання географії проблема формування понять розглядається епізодично. Немає аналізу підходів, засобів, технологій розробки процесу формування понять. Усі вказані передумови і визначили вибір теми магістерського дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності методики формування соціально-економіко-географічних понять у процесі вивчення курсу «Соціально-економічна географія світу». Задачі дослідження: - проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу під час вивчення соціально-економічної географії; - охарактеризувати дидактичні особливості формування географічних понять; - проаналізувати засоби та методи навчання, які використовуються у процесі формування понять з географії у 10 класі; - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування соціально-економіко-географічних понять; - надати методичні рекомендації щодо формування понять у 10 класі; - розробити словник-посібник економіко-географічних термінів та перевірити його ефективність. Під час написання роботи було використано такі методи: теоретичний аналіз психолого-педагогічної, філософської та методичної літератури з проблеми дослідження процесу формування понять; анкетне опитування; кількісний та якісний аналіз результатів анкетування; статистична обробка результатів, педагогічний експеримент. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел (79 найменувань), що викладені на 90 сторінках, включає 12 таблиць, 41 ілюстрацію.

У розділі 1 дипломної роботи розглянуто особливості соціально-економіко-географічних понять як логічних і дидактичних категорій та проблеми, що виникають під час їх формування, проаналізовано психолого-педагогічні підходи до формування географічних понять.

У розділі 2 розглянуто питання щодо засобів і методів навчання, які доцільно використовувати під час формування економіко-географічних понять у 10 класі; висвітлено методику формування соціально-економіко-географічних понять у шкільному курсі «Соціально-економічна географія світу».

У розділі 3 представлені результати педагогічного експерименту серед учителів географії та учнів 10-х класів; розглянуто особливості створення словника із соціально-економічної географії світу; запропоновані методичні рекомендації щодо формування соціально-економіко-географічних понять.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Проведений аналіз літературних джерел показав, що за умов використання традиційних методів формування соціально-економіко-географічних понять рівень їх сформованості в учнів є недостатнім для вивчення курсу географії 10-го класу.

2. Здійснено відбір дидактичних принципів навчання, які необхідно використовувати у процесі формування географічних понять, серед них: принцип науковості, доступності, наочності, систематичності, міцності засвоєння знань. Використання учителем дидактичних принципів навчання є необхідною умовою для успішного засвоєння учнями понять у процесі навчання.

3. Встановлено, що при формуванні економіко-географічних понять доцільно використовувати, перш за все, пояснювально-ілюстративний метод і метод проблемного викладу. Для організації навчальної діяльності учнів у процесі формування понять рекомендуємо використовувати такі методи: словесні (пояснення, розповідь), наочні (використання прийомів демонстрування та ілюстрування понять), практичні (розв'язування задач, робота з географічною картою, побудова графіків і діаграм). Запропоновані засоби навчання підвищують ефективність формування соціально-економіко-географічних понять.

4. Запропонована методика формування понять у 10 класі, у процесі якої використовуються різні засоби і методи навчання. Ми пропонуємо виділити п'ять основних підходів до формування соціально-економіко-географічних понять: 1-й підхід - формування понять за допомогою географічних карт; 2-й - формування понять на основі графіків і діаграм; 3-й - формування понять на основі ілюстрацій і схем; 4-й - формування понять за допомогою таблиць; 5-й - формування понять шляхом усного пояснення. Результати анкетування підтверджують ефективність запропонованої методики формування понять.

5. Запропоновано модель формування соціально-економіко-географічних понять у 10 класі, що заснована на: 1) дотриманні вчителем запропонованого алгоритму дій при формуванні понять; 2) введенні понять у логічній послідовності і системному підході, який реалізується у встановленні взаємозв'язків і взаємовідношень між поняттями; 3) використанні дидактичних принципів навчання у процесі формування понять; 4) використанні запропонованих підходів до формування соціально-економіко-географічних понять.

6. Укладено словник соціально-економіко-географічних понять із курсу географії світу (10-й клас), який містить 146 понять. Це дещо більше, ніж у шкільній програмі з географії (за рахунок введення найсучасніших понять).